

Prof. Dr. Kondorosi Ferenc

A jog lehetőségei és korlátai

Messze még a végtelen

A jog lehetőségeinek és korlátainak vizsgálatánál a jog társadalmi rendeltetéséből indulunk ki. Elemzés tárgyává kell tennünk a jog értékvédő, a társadalmi viszonyokat szabályozó szerepét, s azt a körülményt is „mennyiben van szükségünk a jogra”.

Az új évezred kezdete óta a nemzetközi életben egy sor átfogó és stratégiai természetű jelentős esemény történt, amelyek fontos és hosszantartó hatást gyakorolnak a nemzetközi politikai és gazdasági helyzet minden aspektusára.

Az emberiség jövőjét meghatározó nagy sorskérdések váltak a kor fő témáivá. Egyre nagyobb hangsúlyt kapott a globalizáció jelenségei elleni küzdelem, fokozódott a nemzetek versenye a meghatározó szerepekért a világban. Az európai országok többségében is egyre hangosabbak lettek az erős nemzettudatot, a közös célokat, az egységes, normakövető társadalmat követelő hangok. Megnövekedett az emberi akaratból közvetlenül származó döntések iránti igény az általánosnak elfogadottnak és követendőnek tartott elvek, az államok közötti konfliktusokat lezáró normák és az emberek fölé helyezett intézmények hatalma ellenében.

A jog lehetőségeit és korlátait jelzi az a körülmény is, hogy számos olyan életviszony jelentkezett, alakult ki, amelyek jogi szabályozást igényelnek. Elsősorban az élet és a természeti környezet viszonyrendszerére gondolunk, az ember szerepére a biztonság fenntartásában, a környezeti ártalmak elhárításában és a katasztrófák elleni védekezésben.

A jog mindenhatóságának bővületében élve az ember hajlamos arra, hogy a jog adta eszközök használatát mindenkor szükségesnek érezve a jogot az egyetlen problémamegoldó instrumentumnak tekintse, s ezáltal az életviszonyok minél több elemét jogi szabályozás tárgyává tegye. Ebből a felfogásból aztán olyan „túlkapások”

adódnak, amelyeket a legprofesszionálisabb szervezetrendszerek is csak igen nehezen tudnak utólag kiküszöbölni. Nálunk, Közép-Európában komoly hagyományai vannak a mindent átható jogalkotási láznak

A jog nem mindenható: értéköttsége, belső hierarchizáltsága okán maga teremti meg saját korlátait a nemzeti alkotmányban/alaptörvényben, az államok együttműködésén alapuló nemzetközi jogban vagy éppen a magát szupranacionálisnak tartó európai jogban.

Az állam szuverenitásának lényeges összetevője az önálló jogalkotó hatalom. A jogszabályok a modern jogrendszerekben hierarchikus rendbe tagozódnak. Alsóbb szintű jogszabály nem lehet ellentétes felsőbb szintű jogszabállyal. A magyar jogrendszerben a hierarchia a jogalkotásról szóló törvény által megállapított, alábbi sorrendet követi, azzal a jelentős eltéréssel, hogy a törvények közül az egyik, az alkotmány (ma az Alaptörvény) az összes többi törvény és ezáltal az összes többi jogszabály felett áll.

Az Alaptörvény T) cikke felsorolja a jogalkotó szerveket és az általuk kibocsátható jogforrásokat. Eszerint jogszabály

- a) az Országgyűlés által hozott törvény
- b) a kormányrendelet
- c) a miniszterelnök és a miniszterek rendelete
- d) a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete
- e) az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete
- f) az önkormányzat rendelete
- g) a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.

Önálló szabályozó szerv a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) és a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (MEKH)

Nem minősülnek jogszabálynak, de mindenkire kötelezőek az Alkotmánybíróság határozatai.

A Kúria jogegységi határozatai csak a bíróságokra nézve kötelezőek, de nehéz lenne vitatni jogszabály-értéküket.

Új jelenség napjainkban az ún. „jog alatti” normák jelentkezése, amelyeknek két formáját különíthetjük el. Egyik csoportjuk normatív jellegű (jogszabályhoz hasonlít, bár nem az!), a másik pedig kontraktuális, szerződéses alapon jön létre. Normatív jellege van az üzleti etikáknak, a valamely szakmai eljárásokat tartalmazó protokolloknak, nagy cégek policy – jának. Normatív formája van egy cégvezetés által kiadott, az alkalmazottakra nézve kötelező dress- kódnak is. Itt veszélyt a munkavállalóknak sérelmet okozó, a magánélet integritását veszélyeztető szabályozás okozhat, ami ellen nehéz orvoslást találni.

Kontraktuális alapon működnek pl. a multi cégek, közösségi médiumok szolgáltatásai. A Google, a Facebook és társaik úgy törnek kormányzati jogkörökre, hogy választói felhatalmazás és felügyelet nélkül akarják meghatározni az igénybevételeikre és használatukra vonatkozó szabályokat.

Kérdés persze, lehet – e törvényileg számon kérni e tech. – cégek működésének szabályait és az un. ideológiai tiltásokat, korlátozásokat egy közösségi oldalt működtető szolgáltatón.

Az a körülmény mindenesetre szabályozást igényel, hogy egy magánszolgáltató mindenfajta kontroll nélkül kitilthat-e a rendszeréből valakit a nézetei miatt. Álláspontunk szerint a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására csak szélsőséges esetben és – bírósági felügyelet mellett – kizárólag az állam jogosult; ehhez képest ma ilyen állami hatósági jogköröket nagy külföldi magáncégek – pl. a Facebook – gyakorolnak.

A jog lehetőségeiről és korlátairól gondolkodva merül fel az a kérdés is, hogy „mi van a jog felett”. A válasz egyértelmű: az egyetemes értékek. Az európai kultúrkörben a jog helyességének mértékét az erkölcsi normarendszer adja meg, amelynek központi magja a keresztény etika. Ennek alappillérei pedig a nemzeti eszme, a nemzeti identitás, a nemzeti államok védelme, az emberi jogok tisztelete és az igazságosság eszméje.

Az emberi, illetve a társadalmi normák léte, tartalma, hierarchiája – tudatosan vagy anélkül – tehát rendszerint az emberi értéktételezésekhez és értékekhez kapcsolódik. A jogi normákba foglalt értékeknek a jogrendszert alkotó jogi normáknak azonban – legalábbis elvileg és logikailag – egymáshoz kapcsolódó, egymásra épülő, ellentmondásmentes értékrendszert kell alkotniuk. A nemzetközi egyezményekben rögzített jelentős jogelvek, tilalmak, alapjogok és kötelességek, az országok különböző tárgyú és terjedelmű integrációs törekvései és jogharmonizációs munkálatai pedig a jogrendszerekbe foglalt és általuk védett értékek egységesülését is szolgálják.

A problémák, útkeresések ismeretében valószínűsíthetjük, hogy a nemzeti és keresztény eszmerendszer által szorgalmazott érték-újrendezés vagy paradigmaváltás elkerülhetetlen. Ennek sarkalatos teendői közé pedig az ember, az élővilág, a természeti környezet túlélésének, fennmaradásának biztosítására, a fenntartható fejlődés lehetővé tételére, bizonyos eszmei javak, az életminőség közösségi, kulturális, erkölcsi, testi és lelki egészségi, szociális és közbiztonsági összetevőinek fejlesztésére irányuló értéktételezések tartoznak.

Az ilyen holisztikus szemlélet csak olyan értékfelfogásból indulhat ki, amely az embert, az emberiséget, a természeti és művi környezetet szerves egységben szemléli, szolgálja és védi.

Ez lehet egy XXI. századi egységes, de funkciói szerint differenciált magyar nemzeti rendészet mottója.

2021. 05. 31.